

Пут наше војске

Слободан Јауковић

У овом есеју разматра се питање: на шта нам указује пређени пут наше војске, како је он повезан са садашњим њеним положајем и који хоризонти посматрања даљњег пута се отварају. Пре тога, треба одговорити на питање о задобијању права да се уопште мисли наша војска.

Кретајући се из заједничког темеља, наш народ и његова војска са-конституишу своју судбину и у том историјско-епохалном кретању пресудно утичу на уобличавање задатака Војске у односу на њен народ. Дошавши у данашњи положај, наша војска се припрема да настави пут. Наставак тог пута треба што јасније осветлити имајући стално у виду изворно успостављен однос народа и његове војске. Сматрало се да у том смислу треба размотрити и данашњи положај Војске који је карактерисан изборима начина настављања њеног пута.

Овај наслов је метафоричан. Намера да се он учини метафоричним последица је хтења да се покаже да наша војска путује од некуда, да путује и сада и да ће се некуда запутити. Пuteви могу ићи у разним правцима, њима се може запутити и некуда напред, али се путевима може враћати и на само извориште, одакле се и кренуло. Због тога и користимо метафору, јер, заправо, и нема неког, на основу нечег претходно датог, позитивно осигураног пута, пута који би једнозначно указивао куда се тачно ваља запутити; нема, дакле, неког нормативно одређивог пута за којим трагамо.

Тако би се одмах на почетку овакав напор могао довести у питање, јер зашто проблематизовати нешто, а не понудити, у исти мах, и нешто што би макар и личило на „решење“. У оваквој врсти разматрања такав приговор би се могао одбацити јер је „решење“ онога што се овде проблематизује мање значајно од начина на који се овај проблем третира.

Скица овог разматрања изгледа овако: а) да ли је уопште могуће задобити право на разматрање ове теме, тј. да ли је могуће пронаћи хоризонт из којег би се могао посматрати пут наше војске?; б) ако је могуће пронаћи такав хоризонт, онда из њега треба осмотрити пут наше војске; ц) пратећи пут наше војске зауставити се на „положају Војске“,

како се сада назива место с којег Војска, путем професионализације, деполитизације и модернизације, треба да се упуту ка напред. На том месту треба осветлити значење та три процеса у оним контекстима из којих су истргнути и импортовани код нас.

Ова скица указује на пут од некуда ка нечему, те се тиме покушава увести једна динамичка перспектива разматрања, пре него да се говори о ономе што се сада обично назива „положај Војске“ и што указује, путем тога „положаја“, на једно статичко разматрање. У смислу онога што је најављено, сада прво треба пропитати како је нешто као што је наша војска уопште настало. Или, другим речима, одакле се наша војска запутила? Или, зашто ми уопште имамо право да говоримо о нашој војсци?

О исходишту пута

Када се поставило питање: одакле се наша војска запутила? није се мислило на тачан датум и место њеног отискивања на пут. То је посао историчара, а овде се мисли на повесно.¹ Мисли се на повесно фиксирање са-упућивање нашег народа, а с њим и наше војске с путевима европске цивилизације. Ми, дакле, покушавамо доказати тврдњу да се наша војска однекуда запутила, а да би то доказали морамо и исказати то „одакле“. То „одакле“ и јесте тражење хоризонта из којег би се могао посматрати пут наше војске. При томе, стално имамо на уму европски повесно-историјски контекст, јер било каква историјско-повесна, просветитељска, уметничка, социолошка, теолошка, политичка и научна разматрања за нас имају смисла само у том контексту. Да ми припадамо европској цивилизацији и да херменеутика нашег опстојања то јасно показује могуће је показати чак и на историјско-емпиријском плану. Та партиципација у европским токовима овлашћује нас да се крећемо у оквирима европске предаје, да мислимо нашу ситуацију из европских хоризоната и да се увек на њих навраћамо.

Партиципација појединих народа, нација и религиозних скупина у европским цивилизацијским токовима није иста ни по форми, ни по садржини. Налазимо раздобља узмицања и раздобља напредовања, али се ка слободи стално напредовало деловањем самосвесног човечанства. Отуда се и о историји једног народа суди према његовом доприносу целокупном човечанству у односу на самосвест слободе.

Народи који желе да се одликују епитетом светско-историјски народи (*Welthistorische Volkgeister*), јесу они народи чији је прилог том процесу значајан. То је један од познатих закључака западноевропске филозофије.

¹ Прави се разлика између историје (*Хисторије*) и повести (*Geschichte*). Не улазећи дубље у тај не једноставни проблем, може се рећи следеће: под повешћу се подразумева збиљско догађање (само догађање), а под историјом се мисли на било коју врсту свести о догађајима; или, показује се неопходном реч која разликује збиљско догађање од извештаја о том збиљском догађању; или, повест се може узети за предмет историје.

Знамо да Хегел коначни повесни дух назива светски дух (*Weltgeist*). Светски дух своја озбиљења постиже у оним намерама, институцијама и догађајима који представљају и потпомажу ход слободе и ума. Светски дух је отеловљење закона историје (не у телеолошком смислу), закона који делује просто мимо свих индивидуа, манифестујући се као безимена сила. Дакле, не управља свет светским духом, већ обрнуто, светски дух управља светом. У почетку, светски дух носи разарање и дешава се „клаоница у којој се жртвује срећа народа, мудрост држава и врлина појединаца“ (Хегел), а потом светски дух поново напредује, узмиче, слама отпоре и опет напредује. И тако, под дејством добро познатог „лукавства ума“, и појединци и народи крваре, бивају поражени, приносећи највеће могуће жртве на путу епохалних и цивилизацијских остварења истине, ума и слободе. Појединца деструирају, а и он се самодеструира, трпи, пати и губи, да би идеја побеђивала и незаустављиво напредовала, а „ово се може назвати лукавством ума – то што он покреће страсти да за њега раде...“ (Хегел).

Наш народ и, увек уз њега, његова војска бивали су нападани и у тим су нападима побеђивали и губили, али у оба случаја уз огромне жртве. Тако је наш и поражени и погубљени и победнички појединац одувек утирао пут отеловљењу закона историје што га представља светски дух који путује кроз европску цивилизацију. Овако интерпретирани закон историје расветљава наше често нејасно осећање да је наша повест уграђена у темеље европске цивилизације.

Ту смо стигли до тренутка када се осветлило оно одакле – долажење наше војске: наша војска је изашла на свој пут онда када се први пут уградила у темеље европске цивилизације и тако кренула да су-омогућава успостављање европске самосвести слободе. Тако задобијени хоризонт посматрања траженог исходишта пута омогућио нам је да јасно видимо и стално – приљубљени однос нашег народа и наше војске; они су заједно кренули из тог одређеног исходишта и, како знамо, заједно путују до садашњих дана. Они нужно заједно настављају пут, а ми их следимо по предложеној скици излагања.

Пут сопствене историје

Ми морамо истурити себе у могућности преумљења и наслеђеног и епохалног. Мислимо ли се запутити тим путем и истински наново градити, у складу са светским духом, морамо истински упознати *традицију*. Традиција нам омогућава свако сећање, дослук са нечим што је иматеријална основа; она је облик супстанце претходног поверења које се стекло у једно јединствено време. Као нетематизовано самоодношење, традиција је прелаз између природе (физис) и договореног, културног (номос). У тим просторима дослука, између физиса и номоса, наш народ одувек обитава. Све тим путем спознато морамо радикализовати и једино тако *друштво ће испоставити нашој војсци аутентичне задатке*.

Овакво разматрање у опозицији је према сваком вулгарном историзирању, позивању на „традицију“ и проналажењу погодног емпиријског

материјала којим се жели одредити место наше војске. Историја као наука не одређује изворни однос према историји и повести, већ један такав однос одувек претпоставља. Пре се може рећи да она има задатак да народу пружи битне могућности повезивања повесних догађаја у смислу повољније могућности њиховог разумевања, а не тумачења. Народ је увек најближе извору и због тога он живи увек у битном односу према ономе што бива, што значи и да се понаша изворно историјски. Онај ко узима на себе да народу да тумачење историје може ту исту историју и погрешно протумачити, или је свести на пуко антикварно познавање чињеница. Народ у епохи непогрешиво традира историју, живи у њеном разумевању и противи се томе да било који његов део, а то значи и Војска, погрешно разумејући историју крене погрешним путем. Идући правим путем и правилно разумевајући историју, *народ и његова војска заједно осигуравају пут сопствене историје.*

Данас се Свет нашао на врхунцу глобалног заборава, па народима прети да изгубе духовну снагу. Наш народ одувек хоће да се налази у близини извора јер зна да је ту, око њега, аутентична снага његове духовности која му омогућава сваки пројекат за будућност. Наша војска бира себи пут којим иде и њен народ, јер она на том путу осигурава народ који се запутио ка тражењу и налажењу извора-почетка свог повесно-духовног бића ради његовог неопходног претварања у другачији почетак. Нема, наиме, ништа битније од тога да се епохе заокружују тако што ће се народ на крају епохе увек упутити ка изворима не би ли отворио нову епоху. У том смислу може се рећи да *наша војска осигурава народу извор увек-новог почетка.*

Судбина наше војске није везана низашта спољње, већ за судбину нашег народа. Говорити о судбини једног народа значи говорити о ономе где влада истинско знање о стварима бића тог народа. О томе треба говорити на начин отежавања, јер само отежавање је битан услов за настајање свега великог, а то је сигурно судбина једног народа. Зато говор о томе не сме бити „лаган“, здраворазумски, вулгарно историјски и емпиријски. Ако се о томе не говори примерено, говор се срозава до неке саморазумљивости. Прави говор је мишљено отварање пута који одређује положај из којег један народ доводи до испуњења своје биће у повесно-духовном свету. Ту народ и наша војска излазе на исти пут, па је *пут наше војске исти пут којим се кретала, креће и кретаће се судбина нашег народа.*

Судбина нашег народа и саприпадајуће му Војске почива на обавезивању-из-слободе и на упућивању-из-традиције. Овај извор је наш праизвор којем се народ увек поново упућује, а Војска га увек са-прати. Народ се навраћа на тај извор јер у њему обитава истина и што се ту налази оно што се тиче слободног одношења и одржања, у чему се оличава повесно биће нашег човека и његовог етоса. Пошто се сусрећу на извору да би од њега поново заједно даље кренули, *наша војска увек спречава деградацију етоса нашег народа.*

Имајући променљиву срећу с тумачењем историје, а бивајући у дослуху с традицијом и митом као местима озбиљних повесних интерпре-

тација, ми као да имамо неко предонтолошко сазнање о паду и успону нашег народа. Као да је тај народ вучен да не достигне ниво и одговарајући положај свога бића и као да се он увек наново успињао. Ми сада постижемо неку предексплицитну свест о томе да ако наша епоха буде настојала да само одржи преузети ниво и одговарајући положај свога бића, да ће то истовремено значити да тај ниво и положај већ незаустављиво падају. Ми због тога морамо доћи до самоосвешћења да је народу потребно обезбедити да ниво бића одржава само путем сталног стваралачког самонадмашивања. За те процесе потребан је мир, дакле: *наша војска мора бити у положају супротстављања спољњем узроку пада бића народа.*

Народ не сме пасти у заборав питања о свом бићу. Радикално мишљење увек тежи да укине заборав бића. Опасност од заборава се не избегава склањањем на сигурно. Зато и спас може да дође само ако се наднесе над понор саме опасности, јер како је певао Hölderlin:

„... где почиње опасност
расте такође оно спасоносно“

У самој опасности обитава и могући преокрет заборава бића у битну истину, тј. опасност и доноси оно спасоносно бића. Наш народ, а с њим и наша војска, одувек су обитавали у опасности, што значи да су егзистирали на самом рубу неизрецивог, дакле, битне истине, па су отуда себи и могли постављати битна питања. Ни наш народ, па с њим ни наша војска, нису се никада налазили у пукој произвољности тумарања, већ увек у историјској нужности која их је доводила у хоризонт могућности постављања битних питања. Овим се жели рећи да се само на рубу великих патњи, индивидуалних и колективних, долази у повлашћени положај постављања битних питања, а то значи да *наша војска*, бивајући у опасности и патећи с народом, *има пун легитимитет постављања питања.* Нема због тога никакве рационалности ван ње која ће, уместо ње, за њу формулисати питања и на њих нудити одговоре. Или, другачије речено: *наша војска*, због блискости с народом, на обавезујући начин се пита о властитој повести како би аутентичним присвајањем прошлости дошла у највластитији посед питања о себи.

Обитавајући традиционално у могућности постављања битних питања о себи, а то значи и о својим битним циљевима и путевима, *наша војска* одувек излази на пут не-колебања. Она се не може колебати јер је због интимног додира с народом увек на месту – извору где су питања нарочито јарко обасјана. Колебање је привилегија политике, која може чак да се налази и у модусу одговорног колебања када је присиљена да чини компромисе за далекосежно добро народа. Међутим, *наша војска одувек се не-колеба.*

Опет је положај нашег народа тежак, и то означава његову садашњост. Сада када се развоју његовог етоса испречило нешто слепо попут следе силе, када мишљење заказује, када се пада у заборав, тада се увек треба вратити назад на почетак, упутити се ка извору, јер мишљење свега тешког има карактер враћања назад. Карактер тог

нашег враћања назад представљен је као бирање – себи – епохе. У то ће се наш народ укључити свом својом виталистичком енергијом и свим оспољеним регијама духа, али мирни развој тог пројекта мора осигурати наша војска.

С друге стране, налазимо се у могућности пројектовања новог почетка за будућност носећи, при томе, стално уз себе своју историјско-повесну ситуацију (прошлост) чврсто приљубљену уз нас, која увелико одређује нашу садашњу ситуацију (садашњост). Ако смо народ који може искорачити ка моћи-бити у будућност, ми се морамо вратити у преумљену прошлост, па с тако промишљеном прошлошћу одговорно мислити садашњост, да би уопште могли – бити – за – будућност. Бити у запитаном односу с таквом темпоралношћу наше егзистенције значи мислити нови почетак.

Тако смо покушали мислити исходиште пута и пут наше војске. Указали смо и на то да је једна од способности наше историјско-повесне ситуације и стална приљубљеност нашег народа и његове војске. Тај однос је бивао некада сасвим непосредан, али чешће посредован. Сада је посредован институцијама друштвеног система, али наш задатак није да испитамо карактер тог посредовања зато што та испитивања припадају другим доменима истраживања.

О положају наше војске и трима тенденцијама

Његове измене

Данас се говори о „положају Војске“. Тај говор очвршћује један динамички историјско-повесни пут у статичку категорију „положај“. Тим „положајем“ смера се на констатацију да је тај положај неповољан, што имплицира избор скупа мера којим би се извело просто превођење Војске из тог неповољног у неки повољнији положај. Пошто се из било којег положаја мора некуда упутити, онда тај скуп мера добија форму изнуђених аподиктичких упућивања. Упутити се некуда треба, али куда? Није ли на месту бојазан да се у времену које ургентно тражи активистички став олако посеже за „сигурним“ решењима, решењима која већ негде „раде“? Као да се желе применити верификовани модели, и то у односу 1:1?

Изгледа да је процес измене тог положаја назначен помоћу три лозинке – шифре: а) професионализација, б) деполитизација, ц) модернизација (технологизација). Али, може ли се један колективитет једноставном игром језичких шифара превести у неко ново стање? Морамо покушати осветлити место настанка тих шифара, тј. запитати се о њиховом пореклу.

У смислу у којем је рационализам назван филозофијом просветитељства, немачки класични идеализам филозофијом француске буржоаске револуције, дијалектички материјализам државном филозофијом совјетског социјализма итд., у том смислу је логички позитивизам државна филозофија англоамеричког света. Земље англоамеричког

света су земље послеиндустријске револуције, земље суочене са стално нарастајућом комплексношћу хипермодерног друштва. Такво модерно друштво мора се афирмативно поставити према нарастајућој комплексности тиме што ће конституисати неку субјективност као чувара рационалности. Савремено послеиндустријско друштво је у једном битном аспект карактерисано многобројним и веома сложеним посредовањима, која, једноставно, морају постојати да би се успоставила веза између саме непосредности живота – доле, и највиших нивоа одлучивања – горе, о том истом животу. Антрополошка јединка би у амбијенту такве комплексности била напосто дезинтегрисана када јој слојевити нивои посредовања не би омогућили адаптацију.

Тако се практично издвојио један слој међу слојевима посредовања који, с једне стране, представља нову субјективност која чува рационалност; а с друге стране имплементира интересубјективност да би комуникација међу слојевима посредовања уопште била могућа. Тај слој представља популацију експерата који су власници експертског мишљења; они артикулишу целокупну циљно-рационалну делатност, системским приступом моделирају све регије бивствујућег, усмеравају епистемолошки простор према циљним функцијама одозго, а оптимизирају захтеве одоздо и, што је веома значајно, држе аксиолошку неутралност. Превасходно у тај слој, али не само у њега, уметнута је целокупна „војна збиља“ тих друштава. У њему се очвршћава сама професионалност Војске, али у њему се и растаче политизованост Војске. Тај слој има функцију прераде свих потребних политичких циљева у војне циљеве, али тако да се они учине објективним, деполитизованим и да добију лателу функционалне неутралности. То је данас средишњи, носећи слој врло софистицираног државно-правног механизма послеиндустријских друштава.

Шире импликације те ситуације не можемо разматрати. Ми овде разматрамо само питање војске, и то једне војске – наше војске, па нам ова скица искључиво служи да одредимо неку врсту интерпретативног оквира у којем можемо посматрати питања која се односе на положај наше војске. Исто тако, не постављамо се критички према тој повесно-филозофској ситуацији англоамеричког света, већ једино констатујемо да има основе тврдити да су ова разматрања о измени положаја наше војске вођена умногоме по нити водиљи англоамеричког позитивизма и да шифре које означавају начин измене тог положаја потичу из позитивистичких приступа.

Пре свега, није неочекивано, а ни нелегитимно, позитивистички приступити разматрању те области јер војска је високо уређена организација, па нормални захтеви за њеном све већом уређеношћу нагињу позитивистичкој мисаоној апаратури која, поготову у англоамеричкој варијанти, до крајњих консеквенци развија процедурално, моделске и системске приступе. Армије тих земаља су и уређене на тим принципима и за њих се данас каже да су професионализоване, деполитизоване и модернизоване (технологизоване); њихова позиција у хије-

рархији друштвеног посредовања је стабилна, легислативно јасно фиксирана, а сврха постојања везана за очување светског демократског поретка.

Ако претходно речено вреди, шта ми можемо да кажемо о правцима измене положаја наше војске, о изменама које су маркиране професионализацијом, деполитизацијом и модернизацијом? Било који процес може се називати било којим именом, али ти процеси су, ипак, добили те шифре, па ваља испитати садржаје тих намераваних подухвата и видети шта они значе у нашем амбијенту и повесном контексту.

О професионализацији

Као да захтев за професионализацијом подразумева да постоји наша војска која није професионална. Ако се из разматрања историјске евиденције искључе све могуће паравојне формације и сви наоружани народи, има смисла питати да ли је икада постојала војска која није професионална, уколико се под професијом подразумева стално занимање од којег се живи. Али, овде очигледно није реч о томе, већ о олаком „руковању“ тим појмом приликом његовог импортовања из горе назначеног амбијента.

Тамо професионалност војника има други смисао. Професија – војник јесте професија у смислу поделе рада, претходно установљене поделе рада ради овладавања свеколиком предметношћу и људском збиљом путем, превасходно, савремене технологије. Војник је професионалац јер му је јасно посредован објект његове спознаје, којим, када га упозна, он може да манипулише, унапређује га, модификује или, војнички речено, може да га напада, брани, уништава, штити, чува, запоседне, напусти итд. Пошто му је објект спознаје прецизно дефинисан, онда ће процедуре засноване на моделима верификације бити и гаранција ваљаности сваке његове спознаје. Тиме се циклус његове професије затвара. И не само то, он је један од професионалаца у низу, попут фармера, лекара или инжењера, који према спољњем свету задржава аксиолошку неутралност. Такав појединац, војник професионалац налази се по иманентној суштини сваке професије у том амбијенту, у „добро дефинисаној“ (*well-defined*) ситуацији, у иреверзибилној мрежи сложених посредовања, па своју професију реализује сходно циљевима посредованим одозго.

Међутим, у неким другим контекстима, у другим срединама где је исто тако добро плаћен, војник професионалац нема тако успешно фиксиран положај и позиција му није у потпуности задата, па се може догодити да дође до његовог одвајања, да се јави могућност да се измакне цивилној власти (а од народа је већ фатално удаљен), и да се догоди оно што П. Слотердијк у *Критици циничног ума* говори о војницима професионалцима: „Њихов борбени мотив не може бити херојски, јер плаћени солдат (тал.: *soldi*: новац) поима рат као радно мјесто, не као позорницу јунака што не искључује судјеловање у вој-

ничком спектаклу јунаштва, па чак ни становиту, према обртном умијећу окренуту хероику. Плаћеници су професионална оклијевала, они ратују јер их рат прехрањује а њихова је накана преживјети битке. Звање као такво је већ довољно опасно, није потребно призорима јунаштва још изазивати смрт“. Томе само додајмо да је тај тип војника – професионалца и деполитизован.

Два поменута војника професионалца, онај из најсавременијих армија и овај Слотердијков, представљају, мало лежерније речно, два војника на два удаљена пола. Где долази наш војник професионалац?

И наш војник је био плаћен, а треба и да буде плаћен. Али, он нема онако „добро дефинисан“ предмет рада као, рецимо, војник из најразвијенијих армија. Он не препознаје голо бивствујуће као предмет свог рада зато што он обитава уз биће народа. Задаци његове професије наведени су и потцртани у оном смислу у којем смо о томе говорили у одељку о путу наше војске. Он задатке добија од народа и резултате испоручује том истом народу. Ти задаци су посредовани од уставних представника народа, од представника политички одговорних група, па тако ни задаци ни резултати војника професионалца наше војске не могу бити подложни хетерономији. Тако он, као професионалац, није подвргнут некој слепој сили, већ налази утемељење субординације у аутономији посредоване народне воље.

О деполитизацији

Захтев за деполитизацијом ваља разумети као захтев да се деполитизује наша војска која је политизована. Такав захтев има разне артикулације, попут оног општег мњења да деполитизација значи неподвргавање Војске вољи било које политичке партије, или да: „Демократија постоји само онда када постоји неспорна супремација и контрола цивилних демократских институција над војском, односно када је војска њима подређена“.²

Да ли су армије у земљама где настаје захтев за деполитизацијом деполитизоване? Прокламовани геополитички циљеви тих држава, као што је већ речено, свде се на заштиту светског демократског поретка. Говорити о демократском поретку значи говорити о једној политичкој категорији, па одатле недвосмислено следи да су армије које се налазе у служби одбране тако прокламованог политичког циља *eo ipso* политизоване армије. Отуда захтев за деполитизацијом војске звучи парадоксално, јер се тим захтевом укида могућност да те армије путем своје моћи заштите прокламоване политичке циљеве.

Симулација деполитизације војске у земљама западне демократије, и истовремено земљама с најмодернијим армијама, дошла је као консеквенца метафизичке суштине позитивизма. (Позитивизам се, наиме, најбоље „сналази“ у одређивању релације спознајућег субјекта и спозна-

² Ејуб Кучук, *Војска у демократском поретку*, „Војно дело“, бр. 1-2/1993, Београд.

тог објекта.) Пре свега, то су објективно земље с најразвијенијом парламентарном демократијом и свим њеним левим и десним модалитетима. Већ поодавно су војске у тим земљама добиле задатак заштите глобалних геостратешких интереса. Ти интереси су временом постајали све специфичнији и одредљивији, толико одредљиви да су могли бити објективизирани и претворени у очврсле објекте спознаје; они су постали, како се то каже – „добро дефинисани“. Тада су их по свим познатим позитивистичким методама почели посматрати политика, економија, право, као и друге позитивне науке, а међу њима и војска. Свака од тих регионалних спознаја манипулисала је те објекте спознаје, па тако и војска. Војска је, дакле, сасвим неутрално, као било која друга позитивна дисциплина, манипулисала објект спознаје, па тако знамо и за имена тих спознајних аката: помагање демократских снага у тој и тој земљи, ослобађање талаца, заштита интереса, ослобађање виталних енергетских ресурса за цивилизацију итд., итд. Војска је у те акције била укључена попут било којег другог неполитичког агенса: стручњака за мелиорацију, стручњака за лечење ретких тропских болести, стручњака за економску помоћ земљама у развоју итд., итд. Отуда јавно прокламована свест у тим геополитичким просторима да су њима припадајуће војске деполитизоване.

С друге стране, ми смо показали да је наша војска одувек положила себе у темеље одбране европске цивилизације, а просторно-локално посматрано, одувек је чувала слободу свога народа. Слобода се не препознаје као политичка категорија, па следи да наша војска није ни била политизована. Али, шта је ту је. Опет се чини да је једна политичко-легислативна парадигма олако импортована и ми у одређивању положаја наше војске морамо на њу одговорити.

Наша војска мора задобити право место у правном систему и то ће се по тенденцији наших политичких кретања и десити, али не у смислу тврдње наведеног аутора у овом поглављу. Шта значи теза о неспорној супремацији и контроли цивилних и демократских институција над Војском у већ поменутом тексту који носи наслов „Војска у демократском поретку“? Како уопште неко друштво може претендовати да буде демократско, а да истовремено заговара супремацију било којег колективитета над неким другим колективитетом? Не постоји ли озбиљна претња да једна од таквих институција посредовања супремације над војском нареди тој истој војсци да окрене цеви према, рецимо, сопственом народу? Па то се скоро у једној великој земљи, која тежи „демократији“ и „деполитизацији“ војске, већ десило!

Бивајући стално уз народ, наша војска, одувек препознаје такве опасности. Она не дозвољава да било која институција посредује деловање у смислу раздвајања од народа. Она има документ пред собом, документ који је израз воље народа и који се зове Устав, и не дозвољава нити његову десупстанцијализацију нити његову релативизацију.

Да ли је икада постојала нека војска која није била, у оквирима друштва којем припада, савремено наоружана? И лук и стрела, и пиштољ и пушка, и топ и авион, били су одувек најбољи лук, стрела, пиштољ, пушка, топ и авион који је друштво могло ставити војсци на располагање. Постоји ли данас нека држава (искључимо, ипак, неку као Швајцарска) у којој неки сегмент друштва располаже бржим авионом, бржим рачунаром, бржим бродом, бољом комуникационом опремом од оних које поседује припадајућа им војска? Постоји ли данас неки комад наоружања, хардвера или софтвера (не говоримо о количини) који нашој војсци недостаје на пресудан начин? Вечито тражење решења једначине која трага за односом технологија – „срце“ наш песник је уобличио у потпуно канонично „решење“ које гласи: „а у руке Мандушића Вука биће свака пушка убојита“. Из „решења“ се види да оно постулира егзистенцију и пушке и Мандушића Вука. Поред тога, то партикуларно решење сугерише генерално питање упућено историчарима ратне вештине: да ли је икада технологија (оружје) пресудно утицала на исход неког рата?

Нема ништа неприродно у сталном обнављању захтева за модернизацијом (технологизацијом) војске. Он је одувек напросто урачунат у државној збиљи сваке државе јер је ход светске цивилизације неповратно обележен сталним ратовима. Исто је тако и с нама и с нашом војском. Пошто овде разматрамо питања која се односе на нашу војску, морамо мало поближе испитати захтев за њеном модернизацијом која, како смо рекли, мора да дође у неки нови положај. То треба учинити због тога што је у том питању нарочито истакнут патос логичког позитивизма.

Откуда долази посебна наклоност војног амбијента према том типу мишљења? Област вођења рата најкомплекснија је могућа област, а карактеришу је исто тако комплексне могуће интерне и екстерне интеракције. Да би таква енормна комплексност била иоле управљива неопходно је извршити редукцију комплексности тог домена. Редукција комплексности не може се доделити ниједном појединачном субјективности због тога што се та редукција обавља у реалном времену и што критеријум перформансе оптимизационог функционала представљају појединачне људске главе и судбине читавих народа. Логички позитивизам, као последња реч емпиризма, има разрађене modele истине свеколике стварности и људске збиље, modele математичке формално-логичке истине, при чему је несумњива извесност његових ставова постала гаранција ваљаности сваке спознаје. Потпомогнут савременом технологијом, превасходно рачунарима, тај тип мишљења изузетно брзо редукује комплексност партикуларне војне ситуације, доносећи у реалном времену оптималне одлуке. Нема више генијалног команданта у армији послеиндустријског друштва, као што нема ни генијалног уметника и научника. Обезличење је нужно јер би „вишак“ креативности увео хаос.

Отуда није Шварцкопф генијалан војсковођа попут Кутузова – он је само школован још од Декарта, када је идеал спознаје постао каузално-механичка спознаја, и једино му се догодило да је у лабораторијским условима могао да „полаже“ практични испит из оних области које је учио на академији; при томе је, бивајући деполитизован, значи вредносно удаљен од објекта своје спознаје, само поштовао професију у оквиру посредоване поделе рада. Дакле, када говоримо о војном домену, да би се сачувала рационалност пред огромном комплексношћу, та рационалност се не може поверити на чување појединачном субјекту – старешини, јер је он једноставно постао „преслаб“, већ се мора доделити теорији система која је подржана савременом технологијом.

Тај приступ има, наравно, једно битно ограничење: шта ако не постоји модел одређене ситуације, или ако он није адекватан? Тада се, у првом случају, покушава извршити ситнеза модела ситуације, а у другом случају постојећи модел се адаптира. И шта ако опет модел није адекватан? Тада се говори о „зачуђујућој некомпетентности једне Администрације“.

Када говоримо о будућој модернизацији наше војске, на њеном будућем путу, ми опет морамо имати на уму могућност преношења савремене технологије и тзв. системског мишљења из земаља послеиндустријског друштва које располаже најтехнологизованијим војскама. Морамо имати на уму да и тај појам модернизације (као и два претходно поменута – професионализације и деполитизације) има и другачији смисао у свом оригиналном контексту: Отуда се морамо запитати да ли је уопште могуће једнозначно извести операцију преношења таквог садржаја из једног у други контекст? Да ли је тако нешто могуће када знамо да је у све појединачне комаде оружја и у богате везе међу њима инкорпориран читав један мисаони нзор, или, у смислу нашег разматрања, целокупан комплекс и професионализације и (де)политизације и модернизације, и вредносног система и свих регија позитивних наука? Да ли је наш целокупни амбијент, а посебно војни, приређен за једно такво прихватање – пресађивање? Да ли можемо успешно обавити тако нешто када знамо да су сви антрополошки ентитети (човек, људска група), психолошки ентитети (страх, не-страх), морал, етика, процена победе и пораза, формулације политичких циљева, када је све то, дакле, на један посебан начин формално-логички субстантивирано, формално-логички ожичено (хардверизовано), софтверизовано и похрањено у оружје?

Наша војска се на свом путу мора довољно модернизовати. Али, ако се већ захтева модернизација на њеном путу преображаја, мора се мислити и измена њене властите парадигме. Технолошка револуција је праћена променом парадигме, па се структура те нове парадигме мора мислити. У противном, и даље ћемо се напразно обраћати информатици, теорији система, новим технологијама, желећи тако да помоћу шифара прескочимо мукотрпну стварност и ускочимо директно у будућност.

Покушали смо да превалимо пут с нашом војском од њеног исходишта до њеног садашњег положаја. На том путу почели су израђати епохални задаци наше војске, који су настали као последица са-конституисања истоветних циљева народа и његове војске. Потом је у неколико назнака показан тренутни положај наше војске у светлу тенденција да се он унапреди. Уздржали смо се од било каквих рецепата – препорука, већ смо више сугерисали опрез у разматрању процеса професионализације, деполитизације и модернизације, процеса за које се чини да се некритички преносе из англоамеричког позитивистичког домена. Ту смо држали отвореном напетост између два хоризонта посматрања самог смисла наше војске: између њеног пута и њеног положаја. Сматрамо да се посматрање из хоризонта пута показало продуктивнијим, јер се тиме задобила динамичка позиција посматрања, а омогућен је, с друге стране, и један перспективистички став, који је и једино могућ, имајући у виду да је неки тотални увид у такву проблематику готово и немогућ. Сваки текст има неку врсту скривене интенције. Волели бисмо када би овде био откривен извештај патос само-подизања наше војске.